

menten, in *Etcetera* in *Toneel Theatraal*. Wat betreft de verhouding tussen gezelschap en kritiek komt dit natuurlijk op hetzelfde neer als bij het repertoiretheater. In het hedendaagse theater is de plaats van de kritiek zelfs nog wat 'centraler': ze is niet zo zeer middelaars, maar medeplichtige, meespelende, mee-regisserende minnares. Anders gezegd: vele produkties in wat ik als het 'vormen-problematiserende' theater omschrijven wil, zouden verloren zijn, of onbestaande, zonder kritische, zij het dan hermetisch-kritische begeleiding. Dat ligt nogal voor de hand: als er voor de zeer marginale produkties geen publiek is, dan moet er toch tenminste kritiek zijn. Het punt is niet eens zo boosaardig bedoeld als de formulering klinkt: het is het (trouwens bekende) fenomeen dat ik constateer naar analogie met de functie van de kritische tekst die ook rond het plastische, en meer bepaald het conceptuele plastische kunstwerk cirkelt. Samenvattend: het vormen-problematiserende theater kan niet op zichzelf functioneren of betekenis krijgen, dat kan het slechts als het begeleid wordt door er omheen cirkelende teksten uit de eigen kring.

In deze twee verschillende werelden die toevallig beide tot het theater behoren, neemt de kritiek dezelfde centrale plaats in tussen gezelschap en maatschappij. Het traditionele theater zou immers o zo graag de aandacht krijgen van de kritiek die het nu (als gevolg van een samenzwering, zo klinkt het toch) onterecht ziet gaan naar dat theater dat toch geen publiek trekt maar waarvan ik dan beweert dat de kritische begeleiding het ook constitueert. Wat is er dan aan de hand? Uit bovenstaande observaties blijkt dat de kritiek inderdaad wel een functie heeft, maar dat die functie veel minder te maken heeft met een intermedieërende rol tussen gezelschap en publiek dan ons communicatieschema zou doen vermoeden. Ik denk dat de functie van de kritiek, sociologisch gezien, veel autonomer is dan het voorgestelde thema van vanmiddag suggereert, ook veel autonomer dan het repertoiretheater en het theaterfestival-theater denken. Tegenover de toestand van de wereld en de maatschappij (de ene hoek van de driehoek), en tegenover de toestand van het theater (de tweede hoek), beide gefragmentariseerd, dispaaraat en in hun fragmenten wanhopig autonoom, kan onmogelijk een kritiek staan (de derde hoek) die zich met beide uiteengeslagen entiteiten bezighoudt en die toch heel en heil zou blijven en haar juiste plaats in de wereld zou kennen, nl. "tussen". Dat is niet alleen niet netjes, het is ook niet goed denkbaar. Veel denkbaarder is het dat de kritiek, zoals God

in het antwoord op de catechismusvraag, of zoals in de wiskundige topografie, vele punten tegelijk bezet: achter het publiek, voor het gezelschap, achter het gezelschap, in het publiek. Hieruit volgt onmiddellijk dat ik vraagtekens zet bij het onderwerp dat u, de vereniging Thersites, deze ochtend in besloten kring heeft behandeld, nl. de professionalisering van de theaterkritiek. Zo'n "pro-

fessie" kan gemakkelijk gedefinieerd worden als de vakman inderdaad, idealiter, intermedieert. Maar als hij zijn plaats kwijt is, als er geen ideëel punt meer is van waaruit hij zijn slinger kan laten slingeren, geen archimedisch punt van waaruit hij zowel het publiek als het gezelschap kan bedienen - wat voor professioneels blijft er dan nog over?

Criteria

Deze dag van de kritiek maakt deel uit van het parallelprogramma bij de zesde editie van het Theaterfestival. Dit zeg ik niet voor u, maar voor mezelf, om me er nog eens goed rekenschap van te geven dat het hele theaterfestival een zaak is van de critici. Ofschoon deze critici professioneel vaak met heel andere dingen bezig zijn dan met kritiek, wordt bijna alles wat hier gebeurt op professionele wijze bepaald door critici en recensenten. Dat maak ik op uit het lijstje van critici die samen de jury uitmaken. Deze juryleden hebben gekozen voor het moderne, in de betekenis van het hedendaagse theater, en duidelijk niet voor het conservatieve of conserverende theater. Zij hebben hun keuze met redenen omkleed en hun rapport laat afdrukken in een begeleidende brochure. Voor mij, de buitenstaande lezer, zelf object van receptiestudie, vertegenwoordigen deze teksten een laboratoriumstaal van de voorkeuren van de critici, een verzameling van oordelen, van beargumenteerde predilecties van gespecialiseerde collega's. Deze oordelen nu, lees ik, zijn pas formuleerbaar omwille van de selectie die eraan is voorafgegaan! Dat zegt het juryrapport immers met zoveel woorden: de jury kon pas achteraf, na de selectieprocedure, vaststellen welke criteria voor haar dit jaar weer eens de doorslag

hebben gegeven. Hier twijfel ik tussen enerzijds opborrelende theoretische verontwaardiging (onprofessioneel!), en anderzijds respect voor een eerlijk toegegeven 'onprofessionele', realistische praktijk waaraan ik ook mezelf voortdurend bezondig.

Hoe dan ook, het gaat hier om het uitverkorene. In de brochure kan je weinig lezen over het verworpene, behalve dan dat ene keertje over het bijna geselecteerde. In dit ene geval was de argumentatie dat de voorstelling aan de tekst niets toevoegde. Zo had ik er graag nog een paar gezien. Is dit een criterium? Ook al het hier gaat om een rationalisering achteraf, dan nog is de formulering interessant: een impliciet criterium op heterdaad betrapt! Maar meestal kom je dus niet te weten wat de jury alkeurt en waarom ze iets alkeurt. Hooguit kan je ergens aanvoelen waarover ze met zijn negenen hebben zitten discussiëren (ik vermoed over *Het begeren onder de olmen*).

Blijven dus over: de expliciet geformuleerde beoordelingscriteria. En die zijn volgens Paul Binnerts, de voorzitter van de jury, drieërlei: een voorstelling moet 'mooi' zijn, ze moet 'goed' zijn, en ze moet 'belangwekkend' zijn. In een artikel in *Muziek en Woord* heeft Wim van Gansbeke, de Thersites van de Thersitesclub, het 'belangwekkende' al eens op de korrel genomen. Ik zou er kunnen aan toevoegen dat 'belangwekkend' geen categorie is van, noch een predikaat in de esthetische Urteilkraft, integendeel, het belangwekkende wordt daar principieel uitgesloten: het gaat in de esthetica juist om het interesse-loze. Het 'belangwekkende' wordt in de brochure o.a. gehanteerd in de bespreking van het stuk van Eric Rohmer. Als laatste zin staat daar: "Zo is deze voorstelling zonder

meer belangwekkend." Quod erat demonstrandum - waarbij ik dan denk dat de jury dit stuk misschien wel niet mooi vond, of niet goed. Jammer genoeg bestaat 'belangwekkend' niet, het gaat er om te weten waarvoor iets belangwekkend is, waartoe en voor wie. Over het 'mooie' kunnen we kort zijn. Er bestaat een ontzagwekkende literatuur over. 'Mooi' is het predikaat van een traditioneel